

een juist inzicht in den stand van het probleem in die oude tijden van het grootste belang is.

Het was voor de Christenheid uit de eerste eeuwen onzer jaartelling niet gemakkelijk haar houding te bepalen tegenover de zooveel eeuwen oude Grieksch-Romeinsche cultuur, waaruit ze, wat beschaving en wetenschap betreft, zelf was voortgekomen en waarin ze leefde, maar die, als zuiverheidensch, haar, die haar burgerschap in de hemelen had, een land der vreemdelingschap moest schijnen, of, om het met een treffend woord van Schubart uit te drukken, „Heimat zugleich und Fremde”¹⁾. Men gevoelt, voor hoe groote vraagstukken zich inzonderheid de mannen van wetenschap gesteld zagen, die hun gansche intellectueele ontwikkeling aan de heidensche cultuur dankten en die begrepen, dat ze deze bij de aanvaarding van het Christelijke geloof niet over boord konden werpen, wilden ze niet vervallen tot een beschavingsprimitiviteit, die voor hun besef de barbarie moest naderen. Ze hebben te worstelen gehad met problemen, die een overrijpe en daarom in decadentie verkeerende beschaving hun stelde, moeilijkheden, die wij met onze moderne inzichten niet gemakkelijk kunnen aanvoelen en eerst kunnen begrijpen, wanneer we ons met den geest geheel vermogen te verplaatsen in de laat-antieke cultuursfeer.

Een der belangrijkste kwesties, die de omstandigheden den ouden Christenen in het West-Romeinsche rijk ter oplossing voorlegden, deed zich voor op het terrein der rhetorica en wel nader op dat gebied der rhetorica, dat men met een technischen term noemt de elocutio, de uitdrukking der gedachten in woorden, kortweg den stijl en over het stijlprobleem der oude Christenen wil ik in dit uur eenige beschouwingen voordragen.

Het tijdperk, waarheen we ons in den geest verplaatsen, kan men, voor wat het literair en wetenschappelijk leven betreft, typeeren als den tijd van den woordcultus. De ontvankelijkheid van den antieken Zuiderling voor het, naar de eischen zijner aesthetische waardeering welverzorgde woord, had ook reeds in de vroegere eeuwen medegewerkt tot een verfijning der rhetorische techniek, maar van een woordcultus kan men toch eigenlijk eerst spreken in den decadenten